

T A R İ H VESİKALARI

Sayı: 7

Haziran 1942

Cilt: II

1877-78 HARBİ VE BUNUNLA İLGİLİ MESELELER HAKKINDA BAZI VESİKALAR

[Sayı 3, sahife 231 den devam]

İstanbul Süfera Konferansına dair [1]

No. 3

Mabeyin Başkâtipliğinden Sadarete İrade-i Seniyyeyi bildiren tezkire

Konferansa dair olan tezkire-i samiyeleri üzerine Devlet-i Aliyye murahhaslarının dahi vaktiyle intihabı ferman buyrulmağla suret-i İrade-i Seniyye taraf-ı eşref-i hidvîlerine tebliğ olunmuştu. Murahhasların erbab-ı liyakatten olmalarının faide-i azimesi bedîhî olmağla bunların ehil ve müstakim ve fransızcayı dürüst ve serbest ve güzel söylemeğe muktedir olmaları irade ve Berlin Sefiri Edhem Paşa [2] Hazretlerinin intihabında vücuh-ı rüchan görünür ise de alelhlak bu işin erbabı beyn-el-vükelâ teemmül ve hatırlara gelecek zevattan herbirinin derece-i iktidar ve meslek ve mişvarı hakkında teati-i efkâr olunarak kararının istîzan olunması tekit ve ilâve buyuruldu. Emr-ü-ferman hazret-i veliyy-ül-emrindir.

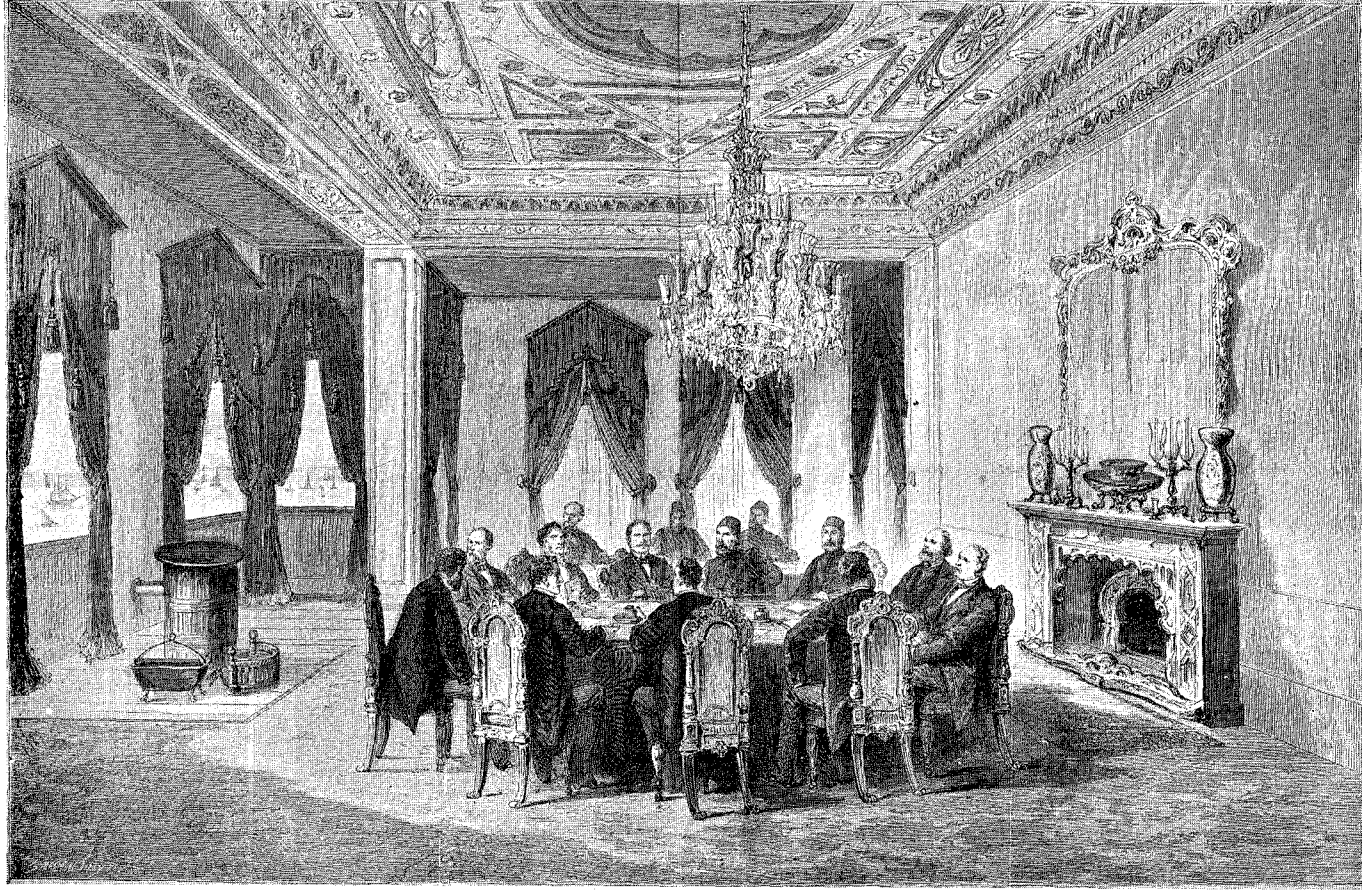
2 za.— zilkade— 93 (19. XI. 1876)

Bende
Said [3]

[1] Derginin üçüncü sayısında İstanbul süfera konferansına dair kısaca malûmat verilmişti.

[2] *Edhem Paşa*: 1820 senesine doğru dünyaya gelmiş, Fransada gayet iyi bir tahsil ve terbiye gördükten sonra Osmanlı ordusu erkân-ı harbiyesine girmiş, 1849 da padişahın yaveri ve çok geçmeden ferik ve seryaver olmuştur. 1856 da bir müddet gözden düşmüşse de 1857 senesinde Hariciye Nazırı tayin edilerek 1858 e kadar bu mevki muhafaza etmiştir. Abdülâziz devrinde bir çok makamlar işgal eden Edhem Paşa 1875-76 da Berlin Sefirliğinde bulunmuş ve haiz olduğu yüksek meziyetlerine ve bilgisine binaen 1876 İstanbul Süfera Konferansına İkinci Murahhas olarak çağırılmıştır.

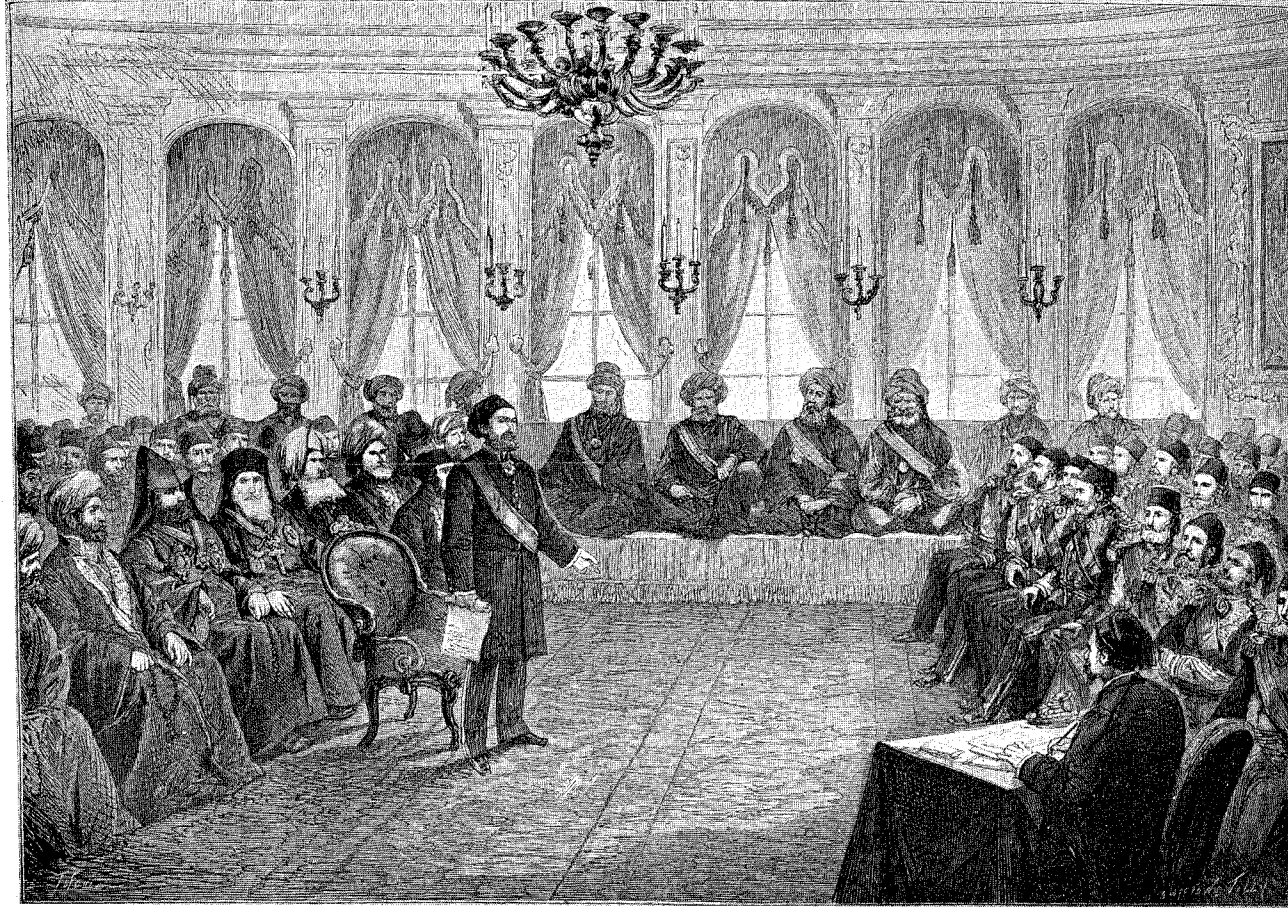
[3] *Said Paşa* bu sıralarda Mabeyn-i Hümayun Başkâtibi idi.

Beynelmilel İstanbul Konferansının Halicte Divanhanede açılış toplantısı
(23 İlkkânun 1876)

İştirak edenler :

Comte Zichy. Baron Werther. Général Ignatieff. Edbem Paşa. Saffet Paşa. Marquis de Salisbury. Baron Calice. Comte Corti. De Chaudordy.
Sir Henry Elliot. De Bourgoing. Kâtipler..

Beynelmîlel İstanbul Konferansı kararları üzerine verilecek cevabı görüşmek için devlet ricali ve cemaatlerin dinî reislerinden müteşekkil olarak toplanan meşveret divanı
(18 İkincikânun 1877)

No. 4

**Dersaadet Konferansına Murahhas-ı Evvel Hariciye Nazırı
Saffet [1] Paşa ve Murahhas-ı Sani Edhem Paşa
Hazretleri tayinine ruhsatname
20 za. — zilkade — 293**

Emrimdir

Dersaadetimde içtimaı beyn-ed-düvel karargîr olan Konferansın Murahhas-ı Evvelliğinde bulunmak üzere taraf-ı eşref-i mülûkânemden eâzım-ı vükelâ-yı Saltanat-ı Seniyyemden Hariciye Nazırı olup murassa' Osmani ve Birinci rütbe Mecîdî nişan-ı zîşanlarını haiz ve hâmil olan vezir-i fetanet-semîrim Saffet Paşa dâme iclâlehu memur ve terhîs kılınmış olmağla mezkûr Konferansta bulundurulacak sair murahhaslarla beraber icra-yı müzakerata me'zun ve Murahhas-ı Evvel olduğunu müş'ir Dîvan-ı Hümayunumdan işbu ruhsatname-i hümayunum ısdar ve balâsı Hatt-ı Hümayun-ı şevketmakrun-ı şahanemle bit-tevşih i'ta olundu. Tahriren fil-yevm-il-işrini minşehri zilka'det-iş-şerife liseneti selâsin ve tis'ine ve mieteyni ve elf.

(20 zilkade = 7. XII. 1876)

Emrimdir

Mezkûr Konferansın Murahhas-ı Saniliğinde bulunmak üzere taraf-ı eşref-i mülûkânemden vüzera-yı izam-ı Saltanat-ı Seniyyeden Berlin Sefiri olup Birinci rütbe Mecîdî ve Osmanî nişan-ı zîşanlarını haiz ve hâmil olan vezir-i dirayet-semîrim Edhem Paşa dâme iclâlehu me'mur ve ta'yîn kılınmış olduğundan bahs ile aslı gibi.

No. 5

Mabeyin Başkâtipliğinden Sadarete İrade-i Seniyyeyi bildiren tezkire

Maruz-ı çaker-i kemîneleridir ki

Teşekkül eden Konferans münasebetiyle şu aralık politikaya müteallik umur-ı mühimmenin müzakeresinde bulunmak üzere Paris Sefiri Devletlû

[1] *Saffet Paşa*, 1815 te İstanbul'da doğmuştur. Sultan Abdülmecid'in Kâtipliğini ve sonra Paris Sefareti Başkâtipliğini yapmış ve 1859 da Şûra-yı Devlet Reisi, 1861 de Ticaret ve Nafia Nazırı, 1865 te Paris Sefiri, 1868 de Maarif Nazırı, 1872 de Adliye Nazırı, 1874 te tekrar Maarif Nazırı, 1875-78 yıllarında da Hariciye Nazırı olmuştur. 1878 haziranında Sadârete tayin olunan Saffet Paşa aynı senenin kânunewelinde yeniden Paris Sefaretine gönderilmiş, fakat ancak birkaç ay süren bu memuriyetinden sonra İstanbul'a gelerek tekrar Hariciye Nezaretinin başına geçerek 1882 ye kadar bu mevkii uhdesinde bulundurmuş ve 1883 senesi teşrinisanisinin 17 sinde İstanbul'da vefat etmiştir. 1876-77 kışında İstanbulda toplanan Süfera Konferansına Saffet Paşa Osmanlı Hariciye Nazırı ve Başmurahhas sıfatıyla riyaset etmiştir.

Sadık Paşa Hazretlerinin Hariciye Nezaret-i Celilesi tarafından tensib olunacak bir zatı Maslahat-güzarlıkta bırakarak muvakkaten Dersaadete gelmesinin telgrafla kendisine iş'arı vaki olan İstîzan-ı sami-i hidîvîleri üzere şeref müteallik buyurulan emr ü ferman-ı Hümayun-ı hazret-i mülûkâne mantuk-ı münifinden olmağla olbabda emr ü ferman-ı hazret-i veliyy-ül emrindir.

16 za.-zilkade - 93 (3. XII. 1876) M.

No. 6

Sadaratten Mabeyin Başkâtipliğine Arz tezkiresi

Atufetlü efendim hazretleri

Teşkili mukarrer olan Konferansa İngiltere devleti tarafından murahas tayin olunup geçen gün Dersaadete gelen Marquis de Salisbury'nin [1] suret-i gayr-i resmîyede huzur-ı şevketmevfur-ı hazret-i mülûkâneye müsülü İngiltere Sefiri canibinden iltimas edilmekle mumaileyhin mümkün olabildiği halde yarınki pazar günü Mabeyn-i Hümayun canib-i âlisine kangı saatte i'zamı makrun-ı müsaade-i seniyye-i cenab-ı şehinşahî buyurulur ise muktaza-yı celîli üzere hareket olunacağı beyaniyle tezkire-i senaverî terkîm kılındı efendim. 22 za.-zilkade - 93 (9. XII. 1876) M.

No. 7

[Mabeyin Başkâtipliğinden Sadarete İrade-i Seniyyeyi mübellîğ hamîş]

Maruz-ı çaker-i kemîneleridir ki

Resîde-i dest-i tazim olan işbu tezkire-i samiye-i sadaretpenahîleri manzur-ı âli-i cenab-ı şehriyarî buyurulmuş ve mumaileyhin yarınki pazar günü saat sekiz buçukta [2] Mabeyn-i Hümayuna azimeti İrade-i Seniyye-i

[1] 3 şubat 1830 da doğan (Robert-Arthur-Talbot Casgoigne Cecil, Marquis de) Salisbury, 1853 te Avam Kamarası azalığına seçilmiş ve burada Konservatifler arasında yer almıştır. 12 nisan 1866 da lortlar kamarası azası olmuş, Derby kabinesinde (1866-1867) ve Disraeli kabinesinde (1874-1878) Hindistan Nazırlığı yapmış, Lord Derbyden sonra Hariciye Nazırlığı etmiştir (1878-1880). Şark buhranı esnasında Disraeli'nin mutemedi ve yardımcısı idi. Berlin Kongresinde (1878) İngilterenin İkinci Murahhası idi. Disraeli'nin ölümünden sonra Konservatiflerin lideri olmuştur. 1902 ye kadar üç defa Başvekillik yapan Salisbury 1900 e kadar mütemadiyen Hariciye Nazırı kalmış ve 1902 de kendiliğinden siyasî hayattan ayrılmıştır. Salisbury İstanbul Konferansında İngilterenin yegâne murahhası değildi, İstanbul sefiri Lord Elliot da İngiltereyi temsil etmekte idi. Aynı Konferansta Almanıyı Baron de Wertber, Avusturya - Macaristanı Kont Zichy ve Baron de Calice, Fransayı Baron de Bourgoing ve Kont Chandrody, İtalyayı Kont Corti ve Rusyayı General Ygnatieff temsil etmekte idiler.

[2] Zevallî saat 13.

tacidarî iktiza-yı âlisinden bulunmuş olmağla olbabda emr ü ferman hazret-i veliyy-ül-emrindir.

22 za.- zilkade- sene 93 (9. XII. 1876)

No. 8

[Hulâsa]

Avusturya tarafından Konfiransa tayin olunarak gelmiş olan Kaliçi [1] diğerleri gibi huzur-ı şahaneye suret-i gayr-i resmîyede kabulü talebinde bulunduğundan bunun ne zaman olacağına istizanına dair tezkire-i arıza ve mumailiyyin yarınki pazar günü sureti gayr-i resmîyede olarak saat dokuzda [2] Mabeyn-i Hümayuna azimeti hakkında İrade-i Seniyye.

3 z.- zilhicce - sene 93 (19. XII. 1876)

Sırbistan ve Karadağ harbine dair

[Aşağıdaki vesika Başvekâlet Arşivi, Cevdet tasnifi. Hariciye, numara 5278, Sırbistan ve Karadağla devam eden harplerde Türk kumandanları Serdar-ı Ekrem Abdülkerim Paşa ile Derviş ve Muhtar Paşalara kararlaştırılan iki aylık mütareke üzerine muhasamata nihayet verilmesi için gönderilen emirnameleri muhtevîdir.]

No. 9

Emrimdir

Vezir-i Âzam Mehmed Rüşdü [3]

Eâzım-ı vüzera-yı Saltanat-ı Seniyyemden Serdar-ı Ekrem olup murassa'

[1] Baron de Calice. Bak: Bundan evvelki sahifede 1 No. lı nota.

[2] Alafranga saat 13. 43

[3] Mehmed Rüşdü Paşa, 1226 (1811) senesinde Sinop'ta doğmuştur. (1872 de) Küçük yaşta iken İstanbul'a gelerek burada büyümüş ve 1241 (1826) senesinde Nizamiye icad olduğu zaman askerliğe intisab etmiştir. Dokuz sene zarfında binbaşılığa yükselmiş ve bu esnada fransızcayı öğrenmiştir. Bundan sonra Bab-ı Seraskerî mütercimi olmuş, bu arada rütbesi kaymakamlığa ve miralaylığa yükselmiştir. 1259 da (1843 te) Rumeli ordusuna liva, müteakiben Maarif-i Umumiye ve Dâr-ı Şûra Meclislerine âza, 1261 de (1845 te) ferik ve 63 te (1847de) vezaretle Hassa Müşiri olmuştur. Mükerreren Hassa Müşirliğine ve seraskerliğe tayin edilen Mehmed Rüşdü Paşa mecalis-i âliye ve tanzimat âzalığı ve reisliği yapmış, 1276 da (1859) 1283 te (1866 da), 1289 da (1872 de), 1293 te ve 1295 (1878 de) olmak üzere Sadriâzamlık yapmıştır. Yukarıdaki vesika onun 1293 teki dördüncü Sadriâzamlığına aittir. 1296 (1879) da mütekaid olarak Mağnisadaki çiftliğine çekilen ihtiyar Paşa 1299 (1881 de) da orada vefat etmiştir.

Mecidî ve Osmanî nişan-ı zîşanlarını haiz ve hâmil olan Vezir-i fetanet-semîrim Abdülkerim Paşa [1] dame iclâlehuya hüküm

Malûm-ı fetanet-melzumun olduğu üzere Sırbîye ve Karadağ taraflarında olan muharebenin bir müddet terk ü tatili zımında Düvel-i Sitte taraflarından olunan tavassut üzerine işbu bin iki yüz doksan iki senesi şehri teşrin-i evvelinin yirminci çarşamba gününden itibaren iki mah mütarekeye karar verilmiş ve hatt-ı harekâtın tahdidiyle esna-yı mütarekede tarafeynden hilâf-ı karar bir gûne hareket vukubulmamasıyçün mahallince tedâbîr-i lâzimenin ittihazı zımında düvel-i müşarünileyhim taraflarından birer memur tayini dahi karar-ı mezkûr iktizasından olarak bu hususun ifasıyçün Sırbîye canibine Almanya devlet-i fahîmesi tarafından ? ve İngiltere devlet-i fahîmesi tarafından Major Ceneral Sir Arnold Kempel ve Major Gok ve Avusturya devlet-i fahîmesi tarafından erkân-ı harp kaymakamlarından Şövalye de Rop ve Fransa devlet-i fahîmesi tarafından erkân-ı harp zabitanından Detors ve İtalya devlet-i fahîmesi tarafından kapiten Maynoni ve Rusya devlet-i fahîmesi tarafından miralay Şanov memur tayin olunmuş ve Karadağ cihetine tayin olunan memurlar için İşkodra ve Hersek kumandanlarına başka başka emri şahanem tasdir kılınmış olduğundan olbabda şerefsudûr olan emri irade-i seniyye-i mülûkânem mucibince sana dahi Dîvan-ı Hümayunumdan işbu emri celil-ül-kadrim isdar ve tisyar olundu. Senki vezir-i dirayetsemîr-i müşarünileyhsin vusul-i emri şahanemde keyfiyetin mevki-i harpte bulunan kumandanlar caniplerine ifade ve tefhimiyile mumailiyhimin mevki-i harpte bulunan kumandanlar ile beraber bermucebi karar hatt-ı harekâtın tahdidi ve müteferriatının icrası hususlarında teshilât ve muavenet-i lâzimenin icrasıyle tarafeynden hilâf-ı karar bir gûne hal ü hareket vukua gelmemesi hususuna mezid-i itina ve

[1] *Abdülkerim Nadir Paşa*, bidayette askerliğe intisab ederek Viyana'ya tahsile gitmiş, miralay olarak buradan yurda dönünce 1256 (1840) tarihinde mirliva ve Erkân-ı Harbiye Reisi ve 1263 te (1846 da) ferik ve Dâr-ı Şûra âzası ve redif memuru olmuştur. Aynı sene içinde Mekâtib-i Askeriye Nazırı ve 1264 te (1847 de) vezaretle Irak ve Hicaz Müşiri, 1265 te (1848 de) Bağdat Valisi, yine aynı sene Diyarbakır Valisi ve 1268 (1851) de Hassa Müşiri ve birkaç hafta sonra Anadolu Müşiri, 1272 de (1855 de) Serdar Ömer Paşa refakatine verilerek Anadolu ciheti kumandanı tayin edilmiştir. Selânik ve Rumeli valiliklerinde bulunduktan sonra 1279 da (1862 de) ikinci Ordu Müşiri ve 82 de Beşinci Ordu Müşiri, İstanbula dönerek Birinci Ordu Müşiri olmuştur. Bunu müteakıp muhtelif Ordu müşirlikleri vazifesini gördükten sonra 1290 (1873) senesinde Tanzimat-ı Askeriye Meclisi Reisi ve Serasker kaymakamı, 1291 de (1874 te) Şûra-yı Devlet âzası, Mecalis-i âliye âzası, 1293 te (1876 da) Bahriye Nazırı ve iki hafta sonra ikinci defa olarak Serasker ve dört gün sonra da Serdar tayin edilmiştir. Yukarıdaki vesika onun Serdar olarak Sırbistan taraflarında harekâta bulunduğu zamana aittir. 1877 de Rus ordularının Tunayı geçmelerine mâni olamadığından aynı senenin ağustosunda Serdarlıktan azledilen Abdülkerim Nadir Paşa 1301 (1883) de Radosta vefat etmiştir.

dikkat ve olvehile icra-yi kârşinasî vü fatanete sarf-ı reviyet eyliyesin. Tahriren fil-yevm-is-samini aşere min şehri şevvalilmükerrem liseneti selâsin ve tis'in ve mieteyni ve elf

18 şevval 1293 (6. XI. 1876)

Bir sureti:

Asakir-i nizamiye-i şahanem müşîranından İşkodra fırka-i askeriyesi kumandanı olup murassa' Osmanî ve Birinci Rütbe Mecidî nişan-ı zîşanlarını haiz ve hâmil olan Vezir-i dirayetsemîr Derviş Paşa dâme iclâlehuya..

Bir sureti:

Asakir-i nizamiye-i şahane mîranından Hersek fırka-i askeriyesi kumandanı olup murassa' Osmanî ve Birinci Rütbe Mecidî nişan-ı zîşanlarını haiz ve hâmil olan Vezir-i dirayetsemîr Ahmed Muhtar Paşa dame iclâlehuya.

No. 10

**Makam-ı Nazaret-i Celîle-i Hariciyeye 17 ağustos 76 tarihiyle
Londra Sefaret-i Seniyyesinden varid olan tahriratın
tercümesidir**

Parlamentonun tatili münasebetiyle haşmetlû Kraliçe Hazretleri tarafından irsal ve lord komiserler canibinden kiraat olunan beyannamenin matbu bir nüshası leffen taraf-ı âli-i nazaretpenahîlerine takdim kılınmıştır. Olbabda ve her halde emr ü ferman hazret-i menleh-ül-emrindir.

**Beyanname-i mezkûrun bize dair olan
fıkrasının tercümesidir**

Babiâli ile Bosna-Hersek ahali-i hristiyanıyesi beyninde mevcut olan ihtilâfatı bertaraf etmeğe düvel-i saire ile beraber sa'y ü gayret etmiş isem de netice-i matlûbe hasıl olmak şöyle dursun eyalât-ı mezkûrede serzede-i zuhur olan ihtilâl Sırp ve Karadağ'a dahi sirayet etmiştir. Ahden ve siyaseten mükellef olduğum vezai fi bermukteza-yi insaniyet hatırdan çıkarmıyarak indel-icab tarafeyn-i muharibeynin telif-i beyni için bezli mahasal-i ihtimam edeceğim derkârdır.

[Bu tercümenin Padişaha 27 şaban 93 (16. IX. 1876) tarihinde gösterildiğine dair muhaberat vardır.]

**Makam-ı Nazaret-i Celile-i Hariciyeye 21 Eylül 76 tarihiyle
Viyana Sefaret-i Seniyyesinden mevrud telgrafnâmenin
tercümesidir**

İmparator hazretleri bu gün çakerlerini bir suret-i gayr-i resmîyede kabul ederek âfiyet-i cihan-kiymet-i cenab-ı padişahîyi istifsar ve hasâil-i celile-i hazret-i mülûkâneye dair vaki' olan mesmuatını zikreyledikten sonra Hükûmet-i Seniyyenin bulunduğu ahval-i müşkile ensasında zat-ı şevketsimat-ı cenab-ı hilâfetpenahî gibi memalik-i şahaneleri hakkında niyyat-ı hasene ve efkâr-ı hayr-hahane ile mütehalli bir hükümdarin taht-ı âli-baht-ı Osmanîye şerefbağ-ı şevket ü iclâl olmasından dolayı beyan-ı mahzuziyet etmiştir. Bir de muharebeye hitam verilmek üzere bir an evvel suret-i kat'iyede akd-i mütareke olunmasının lüzun ve faidesi nezd-i Babî-âlîde rehîn-i tasdik olacağı ümidinde bulunduğu ve muharebenin devamına artık mahal kalmamış ve Saltanat-ı Seniyye şiddet-i lüzumu derkâr olan ıslâhatı icra edebilmek için bunca müşkilâttan sonra asayiş ve istirahata muhtac bulunmuş olduğundan bahisle itidal ve müsâlemet üzere hareket eylememizi tavsiye eyledi. Çakerleri dahi «Dersaadetten alınan havadis hakk-ı ehakk-ı şahanedeki medh ü sitayişleri ve ahd-i cedîd-i saltanattan umumen memul ve muntazar olan muhassenatı teyid ediyor. Müsâlehayı gelince Babî-âlî muharebenin men'-i vukuuna bez-i mahasal-i iktidar ile zaten ibraz etmiş olduğu efkâr-i asayişcüyânede devam ederek Düvel-i Mütehabbe misillü kendüsünün dahi arzusu sulh ve asayişin iadesi maddesidir ve tebea-i şahanenin temin-i refah ve saadet-i hallerine medar olacak ıslâhat-ı dahiliyeye teşebbüs edebilmek için bir sulh-ı daimînin istihsalı hususunda dahi Avusturya devleti tarafından dirîğ-ı muavenet olunmıyacağı ümidindedir» cevabını verdim.

[Bu vesika ile birlikte 22 ramazan (10. X. 1876) tarihli buna ait tez-kire-i arıza ile aynı tarihli mahzuziyet-i şahanenin Avusturya imparatoruna tebliğ edilmesi hakkında İrade-i Şahane vardır.]

(Arkası var)